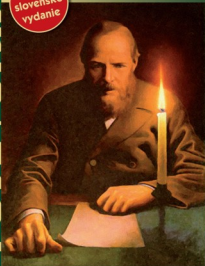

Fiodor Michajlovič

DOSTOJEVSKIJ

Prvé
slovenské
vydanie

Z Denníka
spisovateľa

európe

Fiodor Michajlovič

DOSTOJEVSKIJ

**Z Denníka
spisovateľa**

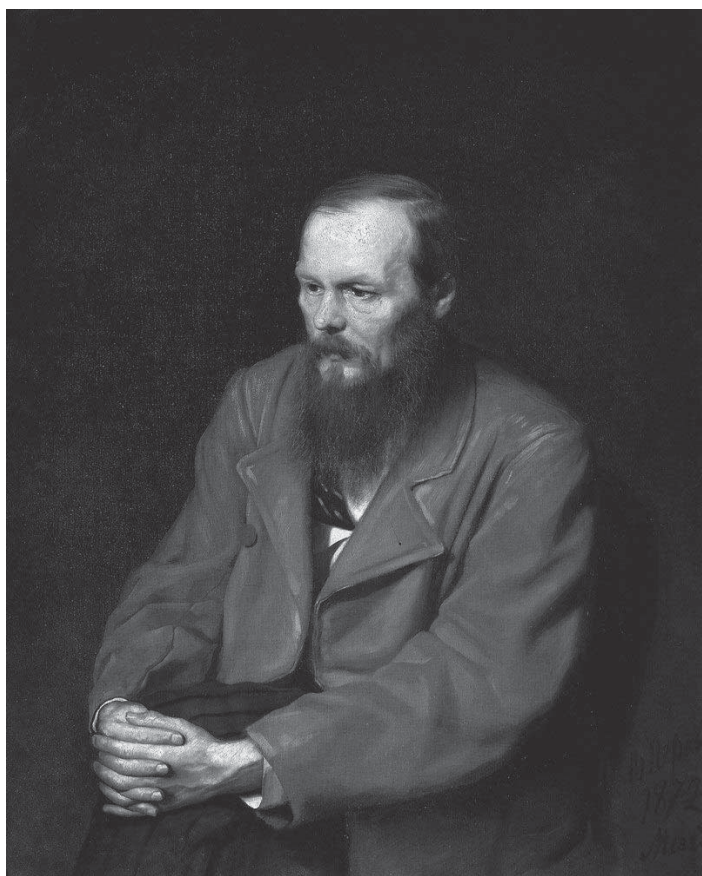
edícia
PREMENA
zväzok 13

Фёдор Михайлович Достоевский: Из «Дневника писателя» и Крокодил
Fiodor M. Dostojevskij: Z Denníka spisovateľa a Krokodíl
Preklad © Valerij Kupka a Ivana Kupková 2008
Doslov © Valerij Kupka 2008
Návrh obálky © Martin Vrabc 2008
Grafická úprava a sadzba © Bee and Honey (www.beeandhoney) 2008
Ako trinásty zväzok edície Premena vydalo © Vydavateľstvo
Európa, s.r.o. 2008
Prvé slovenské vydanie

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89111-43-5

Владимир Гоминский

DENNÍK SPISOVATEĽA

mesačník

január 1876

Namiesto predslovu

O Veľkej a Malej medvedici, o modlitbe veľkého Goetheho a celkovo o zlovykoch.

... Chlestakov u mešťanostu klamal a klamal, ale aspoň sa trošku bál, že raz ho za to predsa len môžu vyhodiť z hosťovskej izby. Súčasní Chlestakovovia sa neboja ničoho a klamú úplne pokojne.

Dnes sú všetci úplne pokojní. Sú pokojní a možno sú dokonca aj šťastní. Len sotva si niekto bude niečo vyčítať, každý koná „len tak“, a to už je dokonalé šťastie. Dnes, ako aj v minulosti, sú všetci rozožratí samolúbosťou, len s tým rozdielom, že v minulosti samolúbosť prichádzala nesmelou, horúčkovito sa obzerala okolo seba, skúmala tváre: „Som tu správne? Vyjadril som sa správne?“ Dnes je však každý presvedčený, že keď niekam príde, všetko tam bude patriť iba jemu. A keď zistí, že to tak nie je, ani sa nerozčúli a okamžite rieši situáciu; určite ste už počuli o takýchto listoch na rozlúčku:

„Drahý otecko, mám dvadsaťštyri rokov a ešte som nič nedokázal; som presvedčený, že už zo mňa nič nebude, a preto som sa rozhodol skončiť so životom...“

A zastrelí sa. V tomto prípade je aspoň niečo ako-tak jasné: „Načo človek žije, ak nie pre hrdosť?“ Druhý sa zasa poobzerá okolo seba, poprechádza sa a zastrelí sa bez slova, a to iba preto, že nemá peniaze na milenku. A to je už úplné svinstvo.

Noviny nás presviedčajú, že to robia preto, lebo veľa rozmýšľajú. „Rozmýšľala, rozmýšľala a zrazu sa vynorí, a práve tam, kde si to naplánoval.“ Ja som však presvedčený, že je to naopak, že taký človek vôbec nerozmýšľala a rozhodne nie je v jeho moci utvoriť si názor, je nehorázne

obmedzený, a ak aj po niečom túži, je to skôr pudové než vedomé; jednoducho je to úplné svinstvo a nie je v tom vôbec nič liberálne.

A pritom si nepoloží ani jednu hamletovskú otázku:

No strach, čo bude tam...

A to je hrozne zvláštne. Naozaj je nemyslenie súčasťou ruského charakteru? Hovorím „nemyslenie“, nie „nezmyselnosť“. Dobre, neveríš, tak aspoň porozmýšľaj. Náš samovrah nemá najmenšie tušenie, že je *ja* a že je nesmrteľná bytosť. Dokonca akoby o tom nikdy ani len nepočul. To však ešte vôbec nemusí znamenať, že je ateista, veď si spomeňte na ateistov z minulosti: len čo stratili vieru v jedno, začali hneď vášnivo veriť v niečo iné... Spomeňte si na Diderotovu, Voltaireovu vášnivú vieru... A naši – to je úplná tabula rasa, aký Voltaire, preboha: jednoducho nemá peniaze na milenku a to je všetko.

Keď sa samovrah Werther chystal skoncovať so životom, v posledných riadkoch, ktoré po sebe zanechal, ľutuje, že už nikdy neuvidí „krásne súhvezdie Veľkej medvedice“, a lúči sa s ním. Ach, ako veľa o sebe povedal v tejto kratučkej vete vtedy ešte začínajúci autor Goethe! Prečo boli mladému Wertherovi tieto súhvezdia také drahé? Preto, že vždy keď ich pozoroval, uvedomoval si, že on v porovnaní s nimi nie je žiadny atóm ani žiadne nič, že celá tá bezhraničnosť tajomných Božích zázrakov vôbec nepresahuje hranice jeho myslenia, jeho vedomia, jeho ideálu krásy, ktorý je ukrytý v jeho duši, a to znamená, že je mu rovná a spája ho s nekonečnosťou bytia... a že za to veľké šťastie, že si môže uvedomovať túto veľkú múdrosť, ktorá mu odhaľuje, kto vlastne je, môže vďačiť len a len *svojej ľudskej podstate*.

„Veľký Duch, ďakujem ti za svoju ľudskú podstatu, ktorou si ma obdaril.“

Asi takto sa modlil veľký Goethe celý svoj život. Táto človeku daná podstata sa u nás rozbieja celkom jednoducho a bez všetkých tých nemeckých figľov, no a s Medvedicami, a to nielen s Veľkou, ale ani s Malou, by nikomu ani

len nenapadlo sa lúčiť, a keby to aj niekomu napadlo, neurobil by to: veľmi by sa za to potom hanbil.

– O čom to rozprávate? – spýta sa ma prekvapený čitateľ.

– Chcel som napísať predslov, veď ako by to vyzeralo bez predslavu?

– Tak sa potom pokúste jasnejšie vysvetliť, aký je váš zámer, aké sú vaše názory, aký ste človek a ako vám napadlo vydávať Denník spisovateľa.

Je to však veľmi ťažké a ja si uvedomujem, že nie som majstrom predslavov. Napísať predslov je možno rovnako ťažké ako napísať list. A pokiaľ ide o liberalizmus (namiesto slova „smer“ budem priamo používať slovo „liberalizmus“), pokiaľ ide o liberalizmus, tak keď všeobecne známy Neznámy v jednom zo svojich posledných fejtónov hovorí o tom, ako naša tlač privítala nový rok 1876, poznamenáva, že všetko dopadlo pomerne liberálne. Som rád, že autor bol v tomto prípade uštipačný. Náš liberalizmus sa v poslednom čase celkovo zmenil – na remeslo alebo na zlozyk. Totiž sám osebe by to vôbec nemusel byť zlozyk, ale u nás sa to všetko akosi takto vyvinulo. A veľmi čudné je, že náš liberalizmus na prvý pohľad patrí do kategórie pokojných liberalizmov; pokojných a upokojených, čo je podľa mňa veľmi zlé, pretože kvietizmus by sa zrejme mohol s liberalizmom znášať zo všetkého najmenej. Bez ohľadu na tento pokoj sa všade prejavujú očividné príznaky, že sa z našej spoločnosti postupne vytráca predstava, čo liberálne je a čo liberálne vonkoncom nie je, a v danom prípade mnohí začínajú byť veľmi zmätení; existujú dokonca mimoriadne prípady zmätenosti. Skrátka, namiesto toho, aby sa naši liberáli čoraz viac oslobodzovali, spúťali sa liberalizmom ako povrazmi, a preto aj ja využijem túto zaujímavú situáciu a nebudem sa zmieňovať o detailoch svojho liberalizmu. Celkovo však môžem povedať, že sa považujem za toho najliberalnejšieho človeka, a to z jedného prostého dôvodu: vôbec netúžim po pokojnom živote. Ale dost už o tom. A pokiaľ ide o to, aký som človek, vyjadril by som sa o sebe

asi takto: „Je suis un homme heureux qui n'a pas l'air content”, čo znamená: „Som šťastný človek, ale stále som s niečím nespokojný...“ A týmto končím svoj predslov. Vlastne som ho písal iba tak, pro forma.

Nový rok v Klube výtvarníkov.
Deti mysliace a deti odľahčované. „Žravá mládež“.
Vujky. Strkajúci sa výrastkovia.
Moskovský kapitán, ktorý sa prenáhlil.

Oslavu Nového roka a tanečnú zábavu v Klube výtvarníkov, samozrejme, nebudem detailne opisovať; všetko to bolo už dávno, svojho času opísané v iných fejtónoch a ja sám som si to vtedy prečítal s veľkým potešením. Poviem len toľko, že predtým som veľmi dlho nikam nechodil, nebol som na žiadnom večierku a dlho som žil sám.

Spočiatku tancovali deti: všetky mali krásne šaty. Je zaujímavé pozorovať, ako sa aj tie najzložitejšie predstavy vštepujú dieťaťu celkom nenápadne, a dieťa, ktoré ešte nevie dať dokopy dve myšlienky, niekedy dokáže výborne pochopiť aj tie najhlbšie životné záležitosti. Jeden vzdelaný Nemeц povedal, že každé dieťa už v prvých troch rokoch života získava celú tretinu všetkých myšlienok a vedomostí, s ktorými sa ako starec odoberie do hrobu. Boli tu dokonca aj šesťročné deti, ale ja som pevne presvedčený, že už presne vedeli, prečo a načo sem prišli vyobliekané do takých drahých šiat, zatiaľ čo doma chodia ufúľané (vzhľadom na prostriedky, ktoré dnes má stredná vrstva – určite chodia ufúľané). Ba čo viac, určite už chápu, že práve takto je to správne a že to nie je žiadna výnimka, ale normálny zákon prírody. Samozrejme, nevedia to vyjadriť slovami; ale kdesi vnútri to vedia, a to je, uznajte, mimoriadne zložitá myšlienka.

Zo všetkých detí sa mi najviac páčili tie najmenšie: boli veľmi milé a bezprostredné. Tie staršie už boli bezprostredné s istou mierou bezočivosti. Samozrejme, najbezprostrednejší a najveselší bol budúci priemer a obmedzenci, to je už všeobecne platná zákonitosť: priemerní ľudia sú vždy najbezprostrednejší a platí to tak o deťoch, ako aj o ich rodičoch. Talentovanejšie a výnimočnejšie deti sú zdržanlivejšie alebo ak sa už zabávajú, bezpodmienečne chcú ostatných viesť alebo im rozkazovať. Škoda len, že sa v súčasnosti deťom všetko tak uľahčuje – nielen každé štúdium, každé získavanie vedomostí,

ale aj hry a hračky. Sotva dieťa začne bľabotať prvé slová, hneď mu všetko začnú uľahčovať. Celá dnešná pedagogika žije uľahčovaním. Uľahčovanie však vôbec nemusí znamenať rozvoj, práve naopak, vedie k otupeniu. Zopár myšlienok, zopár zážitkov hlbšie prežitých v detstve, vlastným príčinám (alebo, ak chcete, aj utrpením), uvedie dieťa oveľa hlbšie do života ako tá najodľahčenejšia škola, z ktorej rad radom vychádza čosi ani také, ani onaké, ani dobré, ani zlé, ba dokonca ani v zvrátenosti nezvrátené, ani v cnosti necnostné.

Čo ustrice, už prišli? Sláva!
Už letí naša mládež žravá
vyjedat'...

Tak táto „žravá mládež“ (u Puškina jediný slabý verš, pretože je celkom bez irónie a vyznieva takmer ako pochvala) – tak táto žravá mládež predsa len musí z čohosi vznikat'?! Odporná a nežiaduca je táto mládež a som presvedčený, že príliš odľahčená výchova sa významne podieľa na jej výrobe; a takýchto zázrakov my máme až beda!

Dievčatá sú učenlivejšie ako chlapci. Prečo je to tak, že dievčatá, a to takmer až do dospelosti (ak nie dlhšie), sú vždy vyvinutejšie alebo sa zdajú vyvinutejšie ako ich rovesníci chlapci? Dievčatá sa rýchlejšie naučia tancovať: pozrieš sa a vidíš v tej či onej budúcu „Vujku“, ktorej sa v žiadnom prípade nepodarí vydat', čo ako by chcela. Vujkami nazývam slečny, ktoré nám takmer do tridsiatky odpovedajú „vui“ alebo „non“. Ale sú aj také, na ktorých hneď vidieť, že sa vydajú veľmi skoro – len čo po tom zatúžia.

Ešte cynickejšie však podľa mňa je obliecť na ples takmer dospelé dievča ešte do detských šiat; je to naozaj nechutné. Niektoré z týchto dievčat, v tých krátkych šatočkách s obnaženými nohami, sa zostali ďalej zabávať s dospelými, keď sa o polnoci skončil detský ples a do tanca sa pustili rodičia.

No mne sa to všetko neuveriteľne páčilo a keby nie tá strkajúca sa dospievajúca mládež, všetko by bolo v úplnom

poriadku. Skutočne, všetci dospelí sú slávnostne a elegantne zdvorilí, ale mládež (nie deti, ale dospievajúca mládež, budúci mladí ľudia v rozličných uniformách, a bolo ich tam požehnané) sa nezniesiteľne strká, ani sa neospravedlní, len sebavedome prejde okolo vás. Do mňa strčili asi päťdesiatkrát; možno ich to tak náročky naučili, aby v nich vypestovali bezprostrednosť. Napriek tomu sa mi to celé páčilo, lebo som si od niečoho takého už odvykol, a to bez ohľadu na ťažký vzduch, elektrické lampy a tančmajstrove zúrivé pokyny.

Nedávno som si vzal jedno číslo Peterburských novín a v ňom som si prečítal list moskovského dopisovateľa o škandáloch na oslavách v Šľachtickom zhromaždení, v umeleckom krúžku, v divadle, na maškarnom plese a pod. Ak sa dá dopisovateľovi veriť (pretože keď dopisovateľ hovoril o neresti, mohol zámerne mlčať o cnosti), naša spoločnosť ešte nikdy nemala tak blízko ku škandálu ako dnes. Je to zvláštne: prečo sa ma, a to už od útleho detstva a po celý život, vždy keď som sa dostal na veľké slávnostné zhromaždenie nás Rusov, okamžite zmocnil pocit, že to všetko je len tak, naoko a že odrazu sa všetci zastavia a urobia cirkus, presne tak ako to robia doma. Je to nezmyselná a fantastická myšlienka – a ako veľmi som sa už v detstve za túto myšlienku hanbil a vyčítal si ju! Je to myšlienka, ktorá neobstojí pred žiadnou kritikou. Áno, samozrejme, kupci a kapitáni, o ktorých hovorí úprimný dopisovateľ (a ja mu plne verím), existovali aj predtým a existovali vždy, je to nesmrteľný typ; no predsa len sa predtým viac báli a skrývali svoje pocity, a dnes – z ničoho nič sa prebije až do samého stredu nejaký pán, ktorému sa zdá, že má akési nové práva. A niet pochýb, že za posledných dvadsať rokov si veľa Rusov bohvieprečo začalo namýšľať, že získalo absolútne právo na podlosť a že teraz je to už v poriadku, že teraz ich za to už nevyhodia, ale pochvália. Na druhej strane chápem aj to, že je nesmierne príjemné (a pre koľkých!) postaviť sa doprostred zhromaždenia, kde všetci okolo, dámy, ich gavalieri a dokonca aj vrchnosť vedú sladké reči; sú takí

úctiví a navzájom si rovní, až má človek dojem, že je naozaj v Európe – postaviť sa doprostred medzi týchto Európanov a odrazu niečo zrevať tým najrýdzejším ľudovým jazykom, streliť niekomu zaucho, vyparatiť dievčaťu nejakú podlosť alebo jednoducho priamo tu, uprostred sály všetkým nabrýzgať: „To máte,“ reku, „za ten váš dvestoročný europeizmus, a toto sme my, aha, stále sme rovnakí, nikam sme nezmizli!“ Je to príjemné. Predsa však sa ten divoch preháta: všetci ho ignorujú a dajú ho vyhodiť. Policajná sila? Nie, žiadna policajná sila, ale takí istí divosi, ako je tento divoch! Tu je tá sila! Vysvetlím vám to.

Viete, komu je možno táto európskosť a slávnosť v európskom duchu sa schádzajúcej ruskej spoločnosti najpríjemnejšia? Práve Ducháčom-Rozruchovským, Čičikovom, a dokonca možno aj Ozembuchovi, t. j. práve takým osobám, ktoré sú doma, v súkromnom živote nanajvýš národné. Áno, majú svoje zhromaždenia a plesy, tam u seba doma, ale tie svoje si necenia a nevážia, vysoko si však cenia gubernátorský ples, ples vyššej spoločnosti, o ktorom počuli od Chvastakova, ale prečo? Nuž, práve preto, že sami majú od dobrej spoločnosti veľmi ďaleko. Práve preto sú mu vzácne európske formy a to napriek tomu, že dobre vie, že sa nezmení a z európskeho plesu sa vráti ten istý tyran ako predtým; no učičikal sa, pretože aj keď iba navonok, ale predsa len urobil cnosti zadosť. Oho, on veľmi dobre vie, že to všetko je fatamorgána; no aj tak sa vďaka svojej účasti na plese mohol presvedčiť, že táto fatamorgána stále trvá, ešte stále ju niečo drží, akási neviditeľná, ale výnimočná sila, a že on sám sa ani len neodvážil vystúpiť do stredu a niečo zrevať ľudovým jazykom – a pomyslenie na to, že mu to nedovolili, a ani v budúcnosti mu to nedovolia, je preňho nesmierne príjemné. Neverili by ste, ako sa barbar dokáže zamilovať do Európy; takto akoby sa aj on predsa len stal súčasťou kultu. Nepochybne často ani nie je schopný určiť, v čom je zmysel toho kultu. Chvastakov sa napríklad domnieval, že podstatou kultu je ten melón za sto rubľov, ktorý sa podáva na plesoch vyššej

spoločnosti. Ducháč-Rozruchovský možno dodnes žije v rovnakom presvedčení o melóne, hoci Chvastakova prehliadol, aj ním opovrhuje, no napriek tomu je rád, že si môže uctiť cnosť aspoň v obraze melónu. Pritom tu vôbec nejde o pokrytectvo, ale o maximálnu úprimnosť, ba čo viac – o potrebu. A pokrytectvo tu dokonca zohráva pozitívnu úlohu, pretože čo je pokrytectvo? Pokrytectvo je daň, ktorú musí nerest' zaplatiť cnosti – to je myšlienka nesmierne potešujúca pre človeka, ktorý chce prakticky zostať nerestný, ale zároveň, aspoň vo svojom vnútri, neskoncovať s cnosťou. Ó, nerest' veľmi rada platí daň cnosti a to je dobre; zatiaľ nám stačí aj to, nemám pravdu? A preto aj kapitán, ktorý v Moskve zrukol uprostred sály, zostáva len výnimkou a človekom, čo sa prenáhlil, teda aspoň zatiaľ; ale veď aj „zatiaľ“ v našej nestálej dobe poteší.

V každom prípade je ples rozhodne vec konzervatívna, v tom lepšom slova zmysle, a tieto slová myslím vážne.

Zlatý vek vo vrecku

Ale, pravdu povediac, bol som z toho aj smutný, vlastne ani nie smutný, ale trochu nahnevaný. Skončil sa detský ples a začal sa ples otcov, ale, panebože – tá úbohosť! Všetci majú nové obleky, ale nikto nevie ten oblek nosiť; všetci sa veselia, ale nikto nie je veselý; všetci sú ctižiadostiví, ale nikto sa nechce predviesť; všetci sú závistliví, ale všetci mlčia a vyhýbajú sa jeden druhému. Ani tancovať nevedia. Pozrite sa na tamtoho točiaceho sa veľmi nízkeho dôstojníka (takéhoto veľmi nízkeho a točiaceho sa dôstojníka stretnete na každom plese strednej vrstvy). Celé jeho tancovanie, celý jeho štýl spočíva výlučne v akomsi až neľudskom, sakádic-kom točení dámy, v schopnosti takto vykrútiť tridsať až štyridsať dám za sebou a byť na to hrdý; ale kde je tu krása?! Ved' tanec – to je takmer vyznanie lásky (spomeňte si na menuet), a uňho to vyzerá, akoby šlo o bitku. Napadla mi jedna fantastická a strašne bláznivá myšlienka: „Čo keby sa,“ pomyslel som si, „všetci títo milí a vážení hostia rozhodli aspoň na jeden okamih stať úprimnými a dobrosrdečnými ľuďmi – na čo by sa potom zrazu zmenila táto dusná sála? Čo keby každý z nich zrazu pochopil celé tajomstvo? Čo keby každý z nich zrazu zistil, koľko sa v ňom ukrýva otvorenosti, čestnosti, úprimnej, srdečnej radosti, čistoty, veľkodušných citov, ušľachtilých túžob, múdrosti, – čo múdrosti! – tej najprenikavejšej, najbezprostrednejšej duchaplnosti, a to v každom, rozhodne v každom z nich! Áno, páni, v každom z vás to všetko je, ukrýva sa to vo vás a nikto, nikto z vás o tom nič, vonkoncom nič nevie! Ó, milí hostia, prisahám, že každý a každá z vás ste múdrejší než Voltaire, citlivejší než Rousseau, neporovnateľne prítazlivejší než Alkibiades, Don Juan, Lukrécie, Júlie a Beatrice. Neveríte, že ste takí krásni? Tak ja vám vyhlasujem na svoju česť, že ani u Shakespeara, ani u Schillera, ani u Homéra, ani keby sme ich všetkých spojili dokopy, nenájdeme nič také očarujúce, ako by sa teraz, v tejto chvíli mohlo nájsť medzi vami v tejto plesovej sále. Čo tam u Shakespeara! Tu by sa ukázalo niečo, čo sa

naším mudrcom ani nesnívalo. Vaše nešťastie je však v tom, že sami neviete, akí ste krásni!

A viete, že každý z vás, keby chcel, mohol by dokonca urobiť šťastnými všetkých v tejto sále a všetkých ich strhnúť za sebou? Táto moc je v každom z vás, skrýva sa však tak hlboko, že sa už dávno javí ako niečo neuveriteľné. Vari zlatý vek naozaj existuje len na porcelánových šálkach?

Nemračte sa, vaša excelencia, pri slove *zlatý vek*: dávam vám čestné slovo, že vás nikto nebude nútiť chodiť v šatách zlatého veku, s figovým listom, ale že vám nechajú úplne celú vašu generálsku uniformu. Ubezpečujem vás, že do zlatého veku sa môžu dostať dokonca aj ľudia s generálskou hodnosťou. Iba to skúste, vaša excelencia, aspoň v tejto chvíli – vy máte vyššiu hodnosť, iniciatíva je na vás – a uvidíte, akú pre samého seba celkom nečakanú, takpovediac pironovskú duchaplnosť by ste mohli prejavit'. Smejete sa, pripadá sa vám to neuveriteľné? Som rád, že som vás rozosmial, ale predsa len, všetko, čo som teraz narozprával, nie je paradox, ale čistá pravda... A vaše nešťastie spočíva v tom, že vám to pripadá neuveriteľné.

Chlapec s rúčkou

Deti sú čudné stvorenia, snívajú sa vám a zjavujú sa vám. Pred Novým rokom a na Nový rok pred Vianocami som na ulici, stále na tom istom rohu, stretával jedného asi sedemročného chlapca. Strašne mrzlo a on mal na sebe takmer letné oblečenie, krk mal však omotaný akýmisi handrami – čo znamenalo, že ho niekto obliekol, kým ho poslal na ulicu. Chodil „s rúčkou“; tento odborný termín znamená „pýtať almužnu“. Termín si vymysleli sami chlapci. Takých ako on je množstvo, pletú sa vám popod nohy a kňučia čosi naučené naspamäť; ale tento nekňučal, rozprával akosi nevinne a nezvyčajne a dôverčivo sa mi pozeral do očí – takže to bol ešte začiatok. Na moje otázky odpovedal, že má doma chorú sestru a že je bez práce; možno to bola pravda, ale neskôr som sa dozvedel, že takýchto chlapcov je obrovské množstvo: posielajú ich „s rúčkou“, hoci je vonku tuhý mráz, a keď nič nevyžobru, dozaista ich výprask neminie. Keď chlapec nažobre drobné, s červenými skrehnutými rukami sa vracia do nejakej pivnice, kde sa opíja nejaká banda robotníkov, z tých, ktorí keď „začnú štrajkovať vo fabrike v sobotu, vracajú sa do práce najskôr v stredu večer“. Tam, v pivniciach sa spolu s nimi spíjajú aj ich hladné a bité ženy, pri ktorých pišia ich hladné dojčatá. Vodka, špina, zvrátenosť, ale najmä vodka. S vyžobranými kopejkami chlapca okamžite posielajú do krčmy a chlapec im prinesie ďalšiu pálenku. Niekedy len tak pre zábavu aj jemu nalejú do úst pol fľaše vodky a rehocú sa, keď so zastaveným dychom a takmer v bezvedomí spadne na zem.

... a do úst vodku odpornú
mi neľútostne lial...

Keď chlapec trochu podrastie, hneď ho pošlú niekam do fabriky, ale všetko, čo zarobí, bude musieť opäť odovzdať tým robotníkom a oni to opäť prepíjú. No už kým tieto deti nastúpia do fabriky, stávajú sa z nich dokonali zločinci. Potulujú sa po meste a poznajú miesta vo všelijakých pivniciach, do ktorých sa môžu nenápadne dostať a prenocovať

tam. Jeden taký chlapec niekoľko nocí po sebe nocoval u jedného domovníka v akomsi koši, a domovník si to ani nevšimol. Samozrejme, že sa z nich stávajú zloději. Krádež sa mení na vášeň dokonca už u osemročných detí, ktoré si niekedy ani neuvedomujú, že ich konanie je zločin. Nakoniec znesú všetko – hlad, zimu aj bitky, – len pre jedinú vec, pre slobodu, a jedného dňa ujdú od svojich robotníkov, aby mohli kradnúť už len pre seba. Táto divá bytosť niekedy nič nechápe, nevie ani, kde býva, akej je národnosti, či existuje Boh, či existuje panovník; dokonca sa o nich šíria také chýry, že sa tomu ani nechce veriť, ale predsa sú to holé fakty.

Chlapec u Krista na Vianoce

Ale ja som románopisec a jeden „príbeh“ som tuším aj sám vymyslel. Prečo píšem „tuším“: sám predsa musím najlepšie vedieť, kto ho vymyslel, ale stále sa mi marí, že sa to kdesi a kedysi už stalo a že sa to stalo práve v predvečer Vianoc, v akomsi veľkom meste, keď bola vonku príšerná zima.

Marí sa mi, že v pivnici bol chlapec, bol ešte veľmi malý, mal možno šesť rokov, a možno ešte menej. Tento chlapec sa zobudil ráno vo vlhkej a studenej pivnici. Mal na sebe akýsi kabátik a triasol sa od zimy. Dych z neho vychádzal v podobe bielej pary a on sedel v kúte na truhlici, od nudy naschvál vypúšťal túto paru z úst a krátil si čas jej pozorovaním. Lenže bol veľmi hladný. Od rána už po niekoľkýkrát podišiel k prični, kde na podstielke tenkej ako palacinka a na akomsi batôžku pod hlavou namiesto vankúša ležala jeho chorá matka. Ako sa tu ocitla? Zrejme sem prišla so svojím chlapčekom z iného mesta a nečakane ochorela. Majiteľku tohto pelechu odvedli pred dvomi dňami na políciu; jeho obyvatelia sa porozchádzali, idú sviatky, zostal len jeden robotník, ktorý nečakal na sviatok a už dvadsaťštyri hodín ležal opitý na mol. V ďalšom kúte stonala akási osemdesiatročná starena s reumou, ktorá bola kedysi kdesi pestúnkou a teraz tu osamelá zomierala, a len ochkala, hundrala a vrčala na chlapca, ktorý sa jej začal báť a už sa k jej kútu nepribližoval. Niečo na pitie chlapec našiel v predsieni, ale nikde neobjavil ani kúšтик chleba, a už asi desiatykrát sa pokúšal zobudiť svoju matku. V tme sa začal báť: už bol dávno večer, ale nikto nerozsvietil. Keď nahmatal maminu tvár, prekvapilo ho, že sa vôbec nehýbe a že je rovnako studená ako stena. „Je tu asi veľká zima,“ pomyslel si, na chvíľu ešte zostal stáť pri mame s rukou podvedome položenou na jej pleci, potom si dýchol na prštekty, aby si ich trochu ohrial, nahmatal na prični svoju čiapku a pomaličky, po hmate šiel preč z pivnice. Odišiel by už aj skôr, ale stále sa bál veľkého psa, ktorý celý deň zavýjal tam

hore na schodoch pri susedných dverách. Teraz tam pes už nebol a chlapec vyšiel von.

Bože, aké je to mesto! Také niečo ešte nikdy nevidel. Tam, odkiaľ prišiel, bola v noci čierna tma a iba jedna lampa na celú ulicu. Nízke drevené domčeky majú na oknách okenice; len čo sa začne stmievať, ulice sa vyprázdnia, všetci sa zatvoria vo svojich domoch a počuť len zavýjanie celých svoriek psov, boli ich stovky, tisícky, a zavýjali a štekali celú noc. Ale zato tam bolo teplo a vždy sa mu dali najesť, a tu – Bože, keby sa tak mohol najesť! A aký je tu rachot a hluk, aké svetlo a akí ľudia, kone a koče a mráz, mráz! Zmrznutá para sa valí z uštvaných koní, z ich rozpálených papúl; cez sypký sneh zvoní o kamene podkovy a všetci sa strkajú a, Bože, tak by chcel niečo zjesť, aspoň kúsok niečoho, a v prštekoch sa mu ozvala náhla strašná bolesť. Okolo prešiel strážca poriadku a odvrátil sa, aby si nemusel chlapca všimnúť.

A tu je ďalšia ulica – ach, aká je široká! Tu ho už určite udupú; a ako tu všetci kričia, utekajú a vezú sa, a je tu toľko svetla, toľko svetla! A toto je čo? Och, aké veľké sklo a za tým sklom izba a v izbe strom až po strop; je to jedlička a na jedličke je toľko svetiel, toľko zlatých papierikov a jablk, a pod jedličkou bábiky, malé koníky; a po izbe behajú deti, vyparadené, čistučké, smejú sa a hrajú a jedia, aj čosi pijú. Aha, tamto dievčatko začalo tancovať s chlapcom, aké pekné dievčatko! Hrá tam hudba, počuť ju cez sklo. Chlapec sa pozerá, čuduje sa, a aj sám sa začal usmievat', ale už ho bolia aj pršteky na nohách a pršteky na rukách má celkom červené, už ich nemôže ohnúť a pri každom pohybe ho bolia! A odrazu si chlapec uvedomil, ako strašne ho bolia prsty, rozplakal sa a rozbehol sa ďalej, a o chvíľu znova, už cez ďalšie sklo, vidí izbu, znova sú tam stromy, ale na stoloch sú všelijaké koláče – mandľové, červené, žlté, a sedia tam štyri bohaté panie a kto k nim podíde, ten dostane koláče, a dvere sa každú chvíľu otvárajú a zvonku k nim prichádza veľa pánov. Chlapec sa prikradol, otvoril dvere a vošiel dnu. Ach, ako naňho začali kričať, ako ho začali